

religie & filosofie

theologisch elftal

Rituelen hebben ook hun logica

Om de week spreken twee leden van het theologisch elftal zich uit over een actuele kwestie. Vandaag: rabbijn Elisa Klapheck en rooms-katholiek theoloog Erik Borgman over ritueel slachten en de ruimte voor religieuze rituelen.

Monic Slingerland

Mag dierenwelzijn geofferd worden op het altaar van religieuze identiteit? Gisteren sprak de Eerste Kamer zich uit over het eventuele verbod op ritueel onverdoofd slachten. De Partij voor de Dieren meent dat moderne opvattingen over pijnbeleving bij het dier zwaarder moeten wegen dan eeuwenoude gebruiken in islamitische en joodse tradities. Een lastige afweging. Godsdienstvrijheid en dierenrechten staan tegenover elkaar.

Rabbijn Elisa Klapheck is liberaal. Ze eet niet strikt volgens de regels van de kosjere keuken. Ze kent die voorschriften natuurlijk wel en ook is ze een keer gaan kijken toen een dier ritueel geslacht werd.

“Dat het dier bij de slacht niet verdoofd mag zijn, is omdat het compleet moet zijn, heel. Een verdoofd dier is geen compleet dier, volgens de Thora. Nu is de vraag of dat nog standhoudt. Als we naar de tandarts gaan, vragen we ook een injectie tegen de pijn. Bij deze kwestie gaat het erom of de ideeën van destijds te verenigen zijn met onze opvatting van

genoeg is om een ritueel van overheidswege te verbieden. Pas als dat zo is, zoals bij vrouwenbesnijdenis, laat je het niet over aan de interne dynamiek. Diezelfde vraag, hoe erg het is, speelde bij jongensbesnijdenis, en die speelt ook bij het onverdoofd slachten. Of bij de uitsluiting van vrouwen uit het ambt van priester. Steeds moet de afweging opnieuw gemaakt worden, en het uitgangspunt is volgens mij, op grond van de godsdienstvrijheid: terughoudendheid.”

Elisa Klapheck is, ondanks dat ze zelf niet strict kosjer eet, tegen een verbod op onverdoofd ritueel slachten. “Ik ben best kritisch op het ritueel slachten. Er zijn in Israël en ook in Duitsland schandalen geweest, waarbij rabbijnen zijn omgekocht om hun kosjer-stempel op het vlees te zetten, terwijl het niet om ritueel geslachte dieren ging.” Maar dit heeft niets te maken met het ritueel slachten zelf. Klapheck heeft serieuze twijfel of onverdoofd slachten echt wel akeliger is voor een dier. “Als het goed gebeurt, is het een kwestie van een snee en dan is het dier meteen dood. De bedoeling van het ritueel

neemt de betekenis af, soms wordt die juist sterker. Zo heeft het dragen van een hoofddoek door moslimvrouwen een sterkere identiteitsbepalende betekenis gekregen. Rituelen veranderen, hun betekenissen veranderen, maar dat kan niet van buitenaf worden afgedwongen. Het kan niet zo zijn dat argumenten van buiten de religie bij voorbaat meer gewicht in de schaal leggen dan argumenten die binnen een religie gelden. En dat dreigt hier bij de discussie over ritueel slachten te gebeuren.”

Toen de richtlijnen voor het ritueel slachten werden vastgelegd, vele eeuwen geleden, was er nog geen bio-industrie. Het gevolg is dat de spijswetten, de kasjroet, niets zeggen over toevoegingen als bijvoorbeeld antibiotica die dieren krijgen, of over hun leefomstandigheden. Dat valt allemaal binnen de normen van kosjer eten. Inmiddels is er een beweging van eco-kasjroet ontstaan, vertelt Elisa Klapheck. “Bij eco-kosjer vlees is het minstens even belangrijk hoe het dier heeft geleefd dan hoe het wordt geslacht. Het voordeel van dit eco-kosjer eten is, dat je minder vlees

‘Van de rituele slacht moet je afblijven. Er zit een soort eeuwigheidswaarde in’

Elisa Klapheck

